

Інвестиційний фактор впливу на збалансованість фінансової системи на регіональному рівні

Проаналізовано вплив окремих факторів на збалансованість фінансової системи на регіональному рівні, при цьому особливу увагу приділено визначенню впливу інвестиційного фактора. За результатами проведених досліджень автором зроблено висновок, що лише обґрунтовані заходи щодо залучення та використання прямих іноземних інвестицій сприятимуть отриманню бажаного результату – відновленню рівноважного стану фінансової системи України.

Ключові слова: *інвестиційний фактор, збалансованість, фінансова система, показники впливу на фінансову систему, рівень збалансованості, регіон.*

Сучасна динаміка світових фінансових взаємовідносин, спрямованість на все вищий рівень розвитку світових тенденцій в економічній сфері, поглиблення глобалізаційних процесів, нарощування темпів комплексного розвитку території тощо посилюють актуальність вирішення проблеми досягнення достатнього рівня збалансованості фінансової системи на регіональному рівні. І в цьому контексті визначальним (зважаючи на попередні дослідження автора [2; 3]) стає інвестиційний фактор впливу на збалансованість.

Слід зазначити, що поряд із наявністю у багатьох наукових дослідженнях (як вітчизняних, так і зарубіжних) численних звернень до термінів “фінансова система”, “збалансованість”, “рівновага” досі не проводилися комплексні дослідження збалансованості фінансової системи території та факторів впливу на останню. До того ж вищевказані терміни часто вживаються з різним змістовим наповненням. Зокрема, фінансова система, як правило, ототожнюється з бюджетною, у різних джерелах можна зустріти суперечливі визначення цього терміна, чітко не окреслено склад та структуру фінансової системи тощо. Щодо “збалансованості” та “рівноваги”, то ці терміни часто згадуються лише у контексті Державного бюджету України, бюджетів регіонів, балансу окремих підприємств або ж визначають певні абстрактні поняття, які не завжди мають логічне економічне підґрунтя [5–8; 10].

Серед науковців, які певною мірою наблизилися до визначення сутності збалансованості фінансової системи, слід назвати Н. Бак, О. Василюк, О. Ковалюк, М. Крупку, В. Опаріна, В. Прядка, В. Родіонову, О. Сліпущко та ін. Ситуацію щодо іноземного інвестування можна простежити у численних виданнях із цієї проблематики, зокрема йдеться про праці І. Бланка, А. Загороднього, В. Марціна, А. Пересади, Г. Строкович, О. Ястремської та ін. Так, на думку В. Борщевського, “формування цілісної стратегії залучення іноземних інвестицій на регіональному рівні є дієвим важелем не лише розвитку окремих територій, а й повноцінної реалізації економічного потенціалу держави загалом” [1, с. 117]. Останнє твердження є додатковим аргументом щодо необхідності про-

© О. В. Герасименко, 2012

ведення досліджень впливу інвестиційного фактора на збалансованість. Зазначимо, що цей напрям наукових розвідок досі залишається недостатньо розглянутим і потребує уваги фахівців.

Метою статті є дослідження впливу наявних факторів на загальнодержавну збалансованість, а також визначення впливу інвестиційного фактора на збалансованість фінансової системи території.

Дослідження впливу наявних факторів (зокрема, інвестиційного) на загальнодержавну збалансованість охоплює вибір відповідного інформаційного забезпечення (одним із вагомих складових елементів якого об'єктивно могла б слугувати база показників Державної служби статистики України), а також розробку методики вибору показників для розрахунку рівня їх впливу на величину вищезгаданої збалансованості. Для ефективного вирішення поставленої проблеми, перш за все, необхідно розглянути всі наявні чинники впливу на формування фінансової системи території з метою подальшого поділу їх на групи та виділення пріоритетів у межах кожної із груп. Тобто об'єктивно існують показники більшого та меншого впливу на фінансову систему, при цьому, швидше за все, не можна досліджувати всі території держави (у тому числі й України), а тим більше – різні держави за допомогою однакових наборів показників, розроблених для розгляду фінансової системи лише однієї з вищевказаних територій, оскільки у такому разі є небезпека знехтувати певним важливим фактором у формуванні фінансової системи саме цієї території. Тому перед застосуванням приведених нижче класифікацій та пріоритетів їх необхідно додатково переглянути з урахуванням особливостей конкретної території.

Отже, з огляду на реально обраховувані та ті, які можна (та / або необхідно) додатково вирахувати, показники впливу на фінансову систему пропонується поділити на такі групи: фінансові, економічні, соціальні й інші показники. Зазначимо, що автор, виділяючи саме ці групи показників, керується переконанням, що стратегічною метою існування будь-якої держави є забезпечення гідних умов життєдіяльності населення. Відповідно, всю сукупність показників, що акумулюються статистичними органами, запропоновано поділити

на групи, які б характеризували ті чи інші ключові аспекти життєдіяльності населення. При цьому фінансові показники – це показники впливу на фінансову сферу діяльності досліджуваної території (ціни і тарифи, співпраця з міжнародними фінансовими інституціями тощо). Економічними вважаються показники впливу на економічний сектор функціонування території (праця та заробітна плата, торгівля тощо). До соціальних показників належать ті, що відображають життєдіяльність соціуму (населення) території, а також пов'язані з забезпеченням останньої (чисельність, природний рух населення, освіта, культура, охорона здоров'я, соціальний захист тощо). І нарешті, інші показники містять невраховані у попередніх групах чинники функціонування фінансової системи території, що розглядається (навколишнє сере довище, адміністративні правопорушення тощо). У кожній із виділених груп показники за пріоритетністю пропонується поділити на умовно-постійні, змінні, випадкові та експертні. При цьому умовно-постійні показники характеризуються відносною сталістю та низькою схильністю до змін із плином часу (тобто можливе їх прогнозування з високим рівнем точності). Змінні показники відображають поточний стан фінансової системи території та прогнозуються з низьким рівнем точності. Випадковими вважаються показники, що виникають несистематично, або ж невластиві для цієї території (вони взагалі не прогнозуються). Говорячи про експертні показники, слід вказати на можливість їх визначення лише за допомогою експертних оцінок (потреба в експертних показниках може виникати у зв'язку з неможливістю врахування іншим способом украй важливих для досліджуваної території факторів, що суттєво впливають на регіональну збалансованість). На нашу думку, найбільшу увагу варто приділяти змінним показникам кожної з груп, оскільки вони найточніше відображають поточний рівень збалансування фінансової системи, дозволяють простежувати динаміку зміни цього показника, а значить, сприятимуть вчасному та адекватному оцінюванню виявленого впливу на регіональну збалансованість.

З метою відповідного поділу на групи основних статистичних показників, що збирають на території регіонів України, перелік показників та характеристики виділених груп у межах представлені класифікації було надано експертам (викладачам фахових дисциплін Львівської державної фінансової академії). Після ґрунтовного аналізу експертних рекомендацій класифікація набула остаточного вигляду. Для прикладу наведемо деякі показники та сфери, що вони характеризують, для кожної із виділених груп:

1. Фінансові показники:

- умовно-постійні: бюджети сімей (доходи та витрати населення);
- змінні: ціни й тарифи;

- випадкові: співпраця з міжнародними фінансовими інституціями;
- експертні: рівень довіри населення до кредитних установ.

2. Економічні показники:

- умовно-постійні: праця та заробітна плата (стан умов праці зайнятих у галузях економіки), транспорт (залізничний транспорт незагального користування);
- змінні: праця та заробітна плата (оплата праці зайнятих в економіці, використання робочого часу та рух чисельності працівників у економіці), торгівля, платні послуги, основні макроекономічні показники, промисловість, сільське господарство і заготівлі (рільництво, тваринництво, рибне господарство, основні засоби та технічне оснащення, діяльність господарств, заготівлі), будівництво, транспорт (залізничний транспорт загального користування, повітряний транспорт, автомобільний транспорт, пасажирський електротранспорт, трубопровідний транспорт), зовнішньоекономічна діяльність;
- випадкові: інноваційна діяльність;
- експертні: рівень ризикованості економічних заходів.

3. Соціальні показники:

- умовно-постійні: населення (чисельність, природний рух населення);
- змінні: наука, житлові умови населення, комунальне господарство, освіта, культура, охорона здоров'я, соціальний захист;
- випадкові: населення (міграційний рух населення);
- експертні: рівень задоволення населення доходами.

4. Інші показники:

- умовно-постійні: навколишнє середовище;
- змінні: матеріальні та енергетичні ресурси, легалізовані об'єднання громадян;
- випадкові: адміністративні правопорушення;
- експертні: рівень отриманих моральних збитків у результаті стихійних лих.

Перед початком безпосереднього розрахунку необхідно також урахувати знак кожного з показників, оскільки вони можуть як позитивно, так і негативно впливати на остаточний рівень збалансованості. Зважаючи на запропоновану класифікацію та вартість збирання даних, найраціональніше досліджувати показники впливу на збалансованість за групами. Зокрема, позитивним впливом характеризується додатна динаміка за показниками чисельності населення, кількості зайнятих, обсягу вітчизняних та прямих іноземних інвестиційних вкладень, дебіторської заборгованості та грошових доходів населення. Водночас негативно впливає на збалансованість зростання показників чисельності зареєстрованих безробітних, кредиторської заборгованості, грошових витрат насе-

лення тощо. Як зазначалося вище, подібний поділ є лише рекомендованим і раціональним виключно на певний період часу для певної території.

Чинники впливу на загальнодержавну збалансованість можуть переглядатися залежно від зміни економічної ситуації в країні, зростання вартості збирання певних показників чи появи додаткових, непередбачених факторів, що суттєво впливають на існуючий рівень загальнодержавної збалансованості. Зазначимо, що серед сучасних форм інформаційного забезпечення оцінки впливу різнопланових чинників на регіональну збалансованість слід виділити саме ті, що безпосередньо характеризують кількісні та якісні фінансові потоки у регіоні. Це можуть бути звіти підприємств, матеріали одноразових чи суцільних обстежень, статистичні збірники. Вагомими формами інформаційного забезпечення вищезгаданої оцінки безперечно є засоби масової інформації (далі – ЗМІ) – радіо, телебачення, періодична преса: журнали, газети, вісники тощо та Інтернет, а також монографії, підручники, посібники та інші фахові джерела. Ще одним джерелом інформаційного забезпечення є усна інформація. Охарактеризуємо вказані форми інформаційного забезпечення детальніше.

Одне з перших місць серед форм інформаційного забезпечення посідають звіти підприємств. Дослідників впливу на регіональну збалансованість у першу чергу цікавлять ті форми звітності (місячні, квартальні, річні), в яких вони можуть простежити джерела створення, формування і рух потоків фінансових ресурсів на підприємстві протягом усього періоду його діяльності. Наступне важливе джерело інформаційного забезпечення – дані вибіркового (одноразового) чи суцільного обстеження, що повинні підтверджувати інформацію, надіслану підприємствами, фірмами, організаціями про їхній фінансовий стан, фінансові потоки. Маючи такі дані (результати вибіркового обстеження), фінансовий менеджер залежно від обсягу інформації та поставленого перед ним завдання може розробити стратегію фінансової політики підприємства чи регіону.

Найпопулярнішими серед дослідників є різноманітні статистичні збірники, зокрема щорічне видання, в якому подана інформація про розвиток держави та регіонів, формування фінансових потоків тощо. Інколи для підтвердження розрахунків необхідно користуватися додатковими показниками, які слід отримувати (з огляду на достовірність) лише зі щорічного статистичного збірника.

Серед засобів масової інформації окремо виділимо радіо і телебачення. Ці два найпоширеніші види ЗМІ практично забезпечують потрібне поточне відстежування ознак появи нових факторів впливу на збалансованість, а отже, активно сприяють об'єктивному оцінюванню такого впливу. Важливими різновидами інформаційного забезпечення є монографії, підручники та посібники.

На особливу увагу в інформаційному забезпеченні заслуговує Інтернет, який нині набуває все більшого поширення. Так, у країнах Західної Європи за допомогою Інтернету платники податків заповнюють свої податкові декларації та надсилають їх до податкових інспекцій.

Складові інформаційного забезпечення оцінки впливу вищезгаданих чинників на величину збалансованості фінансової системи території, існуючих взаємозв'язків між ними та наявних сфер фінансової системи наведено на рис. 1.

У загальному вигляді рівень рівноваги (збалансованості) фінансової системи обчислюється за формулою:

$$\text{Рівень рівноваги (збалансованості) фінансової системи} = \frac{\text{Відносна узагальнена величина факторів позитивного впливу} - \text{Відносна узагальнена величина факторів негативного впливу}}{\text{Відносна узагальнена величина порівняльного показника}}$$

Деталізовану методологію розрахунку показника збалансованості фінансової системи автором було представлено у періодичних виданнях [2; 4]. Визначаючи рівень збалансованості фінансової системи території загалом, необхідно додатково враховувати той факт, що насправді у динамічному середовищі стан ідеальної збалансованості (повної відповідності впливів позитивних та негативних чинників на фінансову систему) є майже недосяжним. Тобто можна вести мову про перебування вищезазначеного рівня у певних межах розбалансованості. Зазначимо, що ці межі не є сталими і можуть змінюватися залежно від об'єкта та періоду дослідження. Так, для західного регіону України межі розбалансованості наразі становлять від –5 до 5%, а для України в цілому – від –0,5 до 0,5%.

Результуючі рівні збалансованості фінансової системи для областей західного регіону України представлено на рис. 2 (розрахунки здійснено за даними [9]), де наочно відображено загальну тенденцію областей західного регіону України до негативного розбалансування. Як випливає з рисунка, графік набуває спадного характеру, починаючи з 2005 р., причому ситуація із року в рік лише загострюється. Отже, в найближчій перспективі варто звернути увагу на пошук джерел покриття наявних потреб розвитку зазначених областей. У випадку збереження виявлених тенденцій майбутні довготривалі прогнози щодо західного регіону України залишаться невтішними.

На нашу думку, необхідно виокремити поняття негативного та позитивного розбалансування (за яких величина збалансованості перетинає відповідно нижню чи верхню межу допустимої розбалансованості). Вважаємо, що оперативне та адекватне реагування з боку органів державного управління на кожне зі згаданих проявів дисбалансу приведе до загального покращання економічної ситуації в країні. Так, негативний дисбаланс фактично озна-

чає нестачу фінансових можливостей для розвитку певної території, а позитивний свідчить про неспроможність своєчасного розподілу та повного використання наявних можливостей. Ефективна

ліквідація позитивного дисбалансу сприятиме підвищенню рівня економічного розвитку території, а в іншому випадку можна вести мову про втрачені можливості.

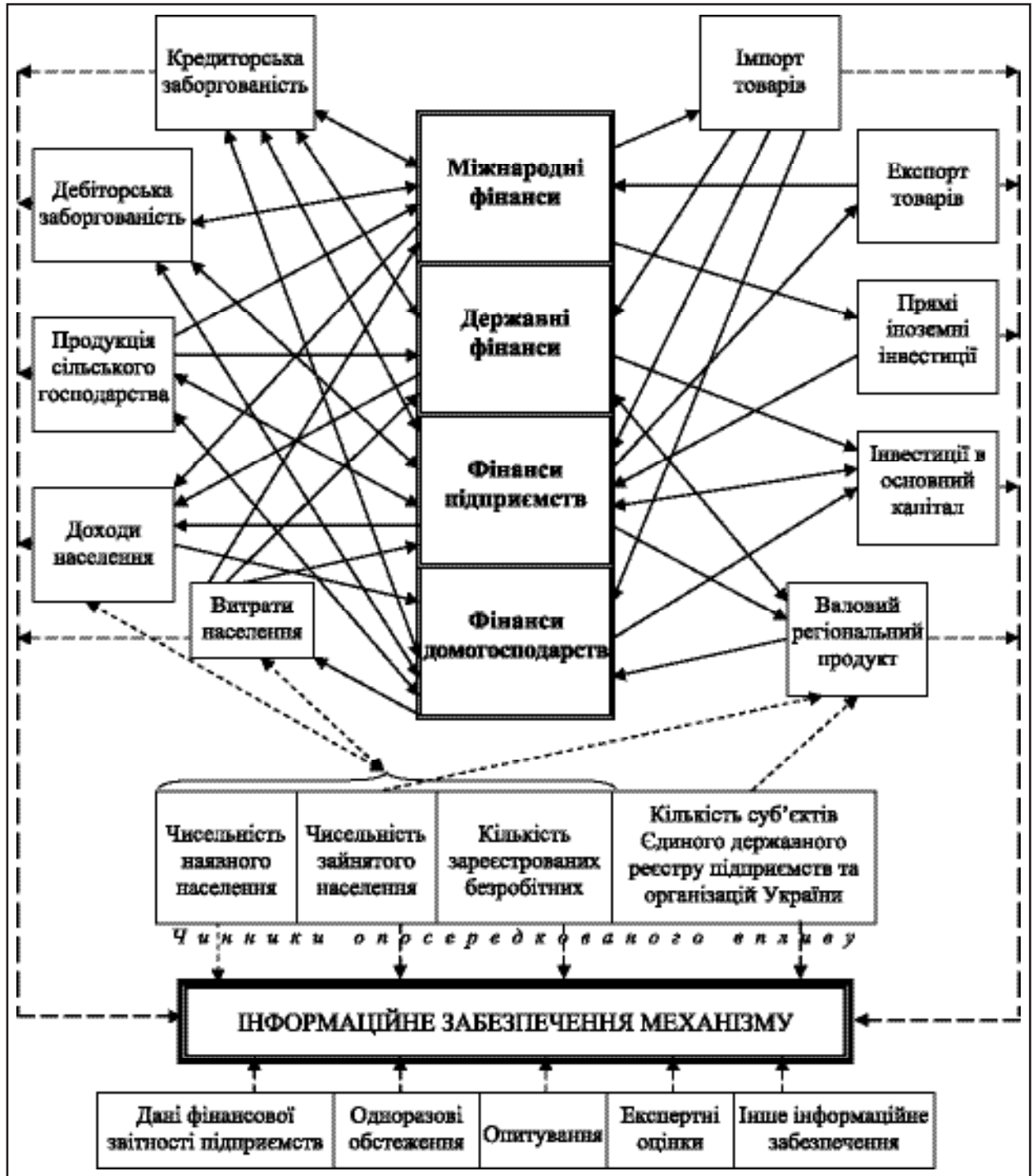

Рис. 1. Інформаційна складова механізму управління збалансованістю фінансової системи території

За результатами деталізації кожної з кривих рис. 2, приклад якої представлено на рис. 3, виявлено переважний вплив на характер збалансованості фінансової системи областей західного регіону України зовнішніх чинників. Йдеться про показники імпорту товарів та іноземних інвести-

ційних вкладень. Таким чином, саме коливання рівня зазначених факторів потребує від органів державного управління вжиття заходів з метою збалансування фінансової системи відповідної території.

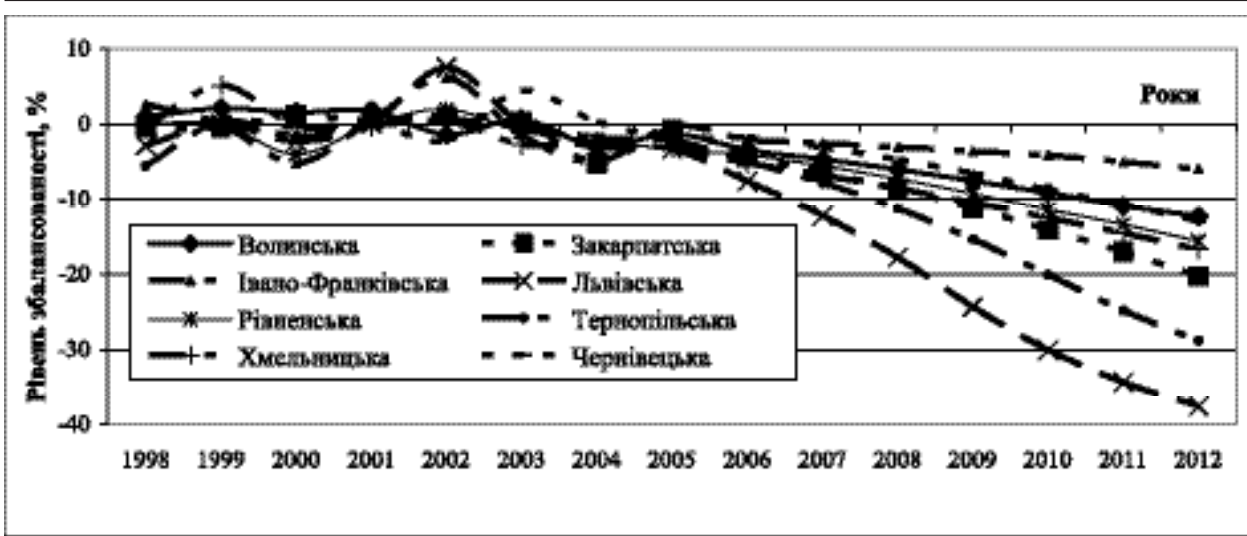

Рис. 2. Рівень збалансованості фінансової системи за областями західного регіону України

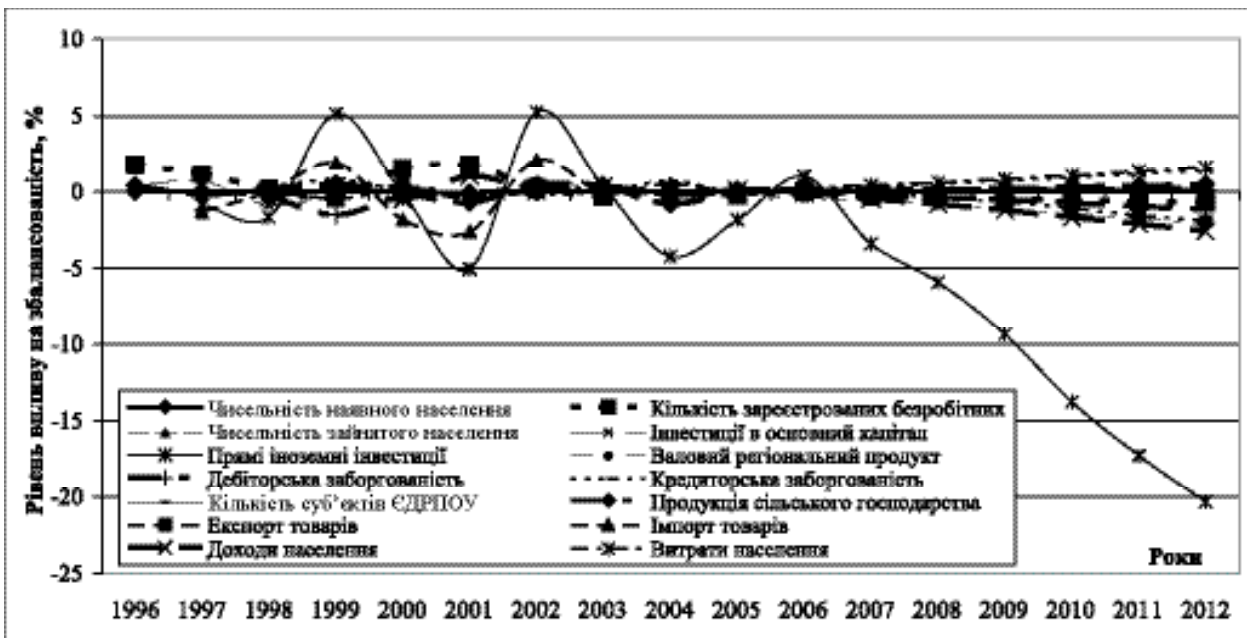

Рис. 3. Динаміка впливу групи досліджуваних показників на кінцевий результат збалансованості фінансової системи Львівської області

На загальнодержавному рівні залежність між показниками збалансованості фінансової системи України та обсягами надходжень до неї прямих іноземних інвестицій зображено на рис. 4.

Спостерігається така залежність: зі зростанням обсягу надходжень прямих іноземних інвестицій збільшується негативне розбалансування фінансової системи держави. Автор вважає подібну тенденцію результатом нераціонального використання інвестиційних вкладень, у результаті чого фінансова система відчуває зростаючу потребу в

ефективних засобах відновлення рівноваги. Обґрунтовано впливаючи на обсяги та напрями використання прямих іноземних інвестицій, можна буде отримати бажаний результат за короткий часовий проміжок у вигляді відновлення рівноважного стану фінансової системи кожного з регіонів та держави в цілому. В подальшому можна задіяти відповідні механізми забезпечення економічної стійкості регіонів та держави у точці досягнутої рівноваги.

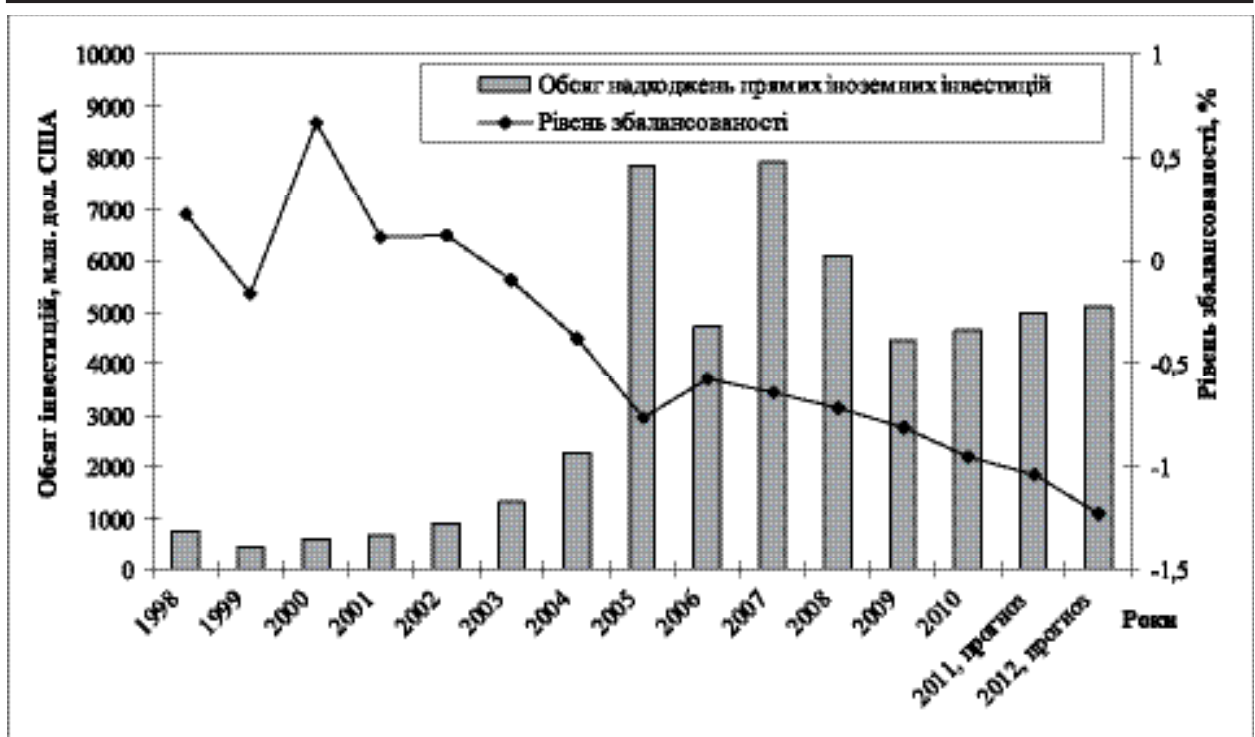

Рис. 4. Порівняльна динаміка величини збалансованості фінансової системи України та обсягу надходжень прямих іноземних інвестицій

Отже, оцінювання впливу інвестиційного чинника на збалансованість фінансової системи на регіональному рівні є досить складним та багатофакторним процесом, що потребує постійної скрупульозної роботи щодо оперативного й об'єктивного відстежування наслідків перебігу

інвестиційних процесів. Серед перспектив подальших розвідок у цьому напрямі слід назвати розробку переліку конкретних альтернативних заходів, здатних елімінувати негативний вплив інвестиційного фактора на збалансованість фінансової системи території в режимі реального часу.

Список використаних джерел

1. Борщевський В. В. Іноземні інвестиції як чинник регіонального розвитку / В. В. Борщевський // Фінанси України. – 2003. – № 10. – С. 108–117.
2. Герасименко О. В. Збалансованість фінансової системи: можливості досягнення та перспективи державного управління / О. В. Герасименко // Ефективність державного управління : зб. наук. праць Львівського РІДУ НАДУ при Президентові України. – 2007. – Вип. 13. – С. 319–324.
3. Герасименко О. В. Механізм державного управління і оцінка збалансованості регіональної фінансової системи / О. В. Герасименко // Інноваційна економіка. – 2012. – № 3 (29). – С. 246 – 249.
4. Карпінський Б. А. Збалансованість фінансової системи території: механізм формування та державного управління / Б. А. Карпінський, О. В. Герасименко // Статистика України. – 2007. – № 4. – С. 99–104.
5. Карпінський Б. А. Фінансова система : [навч. посіб.] / Карпінський Б. А., Герасименко О. В. – [2-ге вид.]. – Львів : Магнолія Плюс, 2006. – 272 с.
6. Карпінський Б. А. Фінансово-інвестиційний словник : [навч. посіб.] / Карпінський Б.А., Герасименко О. В. – Львів : Магнолія Плюс, 2006. – 304 с.
7. Луніна І. О. Проблеми й перспективи розвитку системи державних фінансів в Україні / І. О. Луніна // Фінанси України. – 2010. – № 2. – С. 3–12.
8. Писаренко В. Правові аспекти формування фінансової системи місцевого самоврядування в Україні в контексті застосування міжнародних та європейських стандартів і врахування зарубіжного досвіду / В. Писаренко // Право України. – 2009. – № 11. – С. 207–211.
9. Сайт Держстату України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/> – Назва з титул. екрана.
10. Фінансово-економічні механізми інноваційно-інвестиційного розвитку України : [кол. наук. моногр.] / [Кириченко О. А., Єрохін С. А., Герасименко О. В. та ін.] ; під наук. ред. О. А. Кириченко. – К. : Національна академія управління, 2008. – 252 с.